

JÁNOSI ANTAL

JÁNOSI ANTAL MÉLTATÁSÁT két, személyére vonatkozó emlékezéssel kezdeném:

1. Éppen Lembergbe készültem, amikor felhívott azzal a bejelentéssel, hogy szeretne velem megismerkedni. Budapesten a Keleti pályaudvarban állapodtunk meg. Annak ellenére, hogy nem a megadott helyen várt rám, találomra ráismertem, miután előzőleg különös ismertetőjegyként 192 cm-ben adta meg testmagasságát. Így kezdődött az a kapcsolat, amit csak minőségében lehet érzékelteni. Akkortájt (2000) került a Magyarország 2000 Szerkesztőségéhez mint szerkesztő-rendező.
2. Jánosi Antal beszélgetéseinkkor egyértelműen kifejezte, hogy a kommunizmusnak nem híve, de ennek csak az 50. évfordulók kerültek nyilvánosságra bizonyítéka: Fotóművészet akkori számában közöltek egy olyan felvételt 1956. október 23-ról, amin a tüntetők csoportjából ő magasodik ki. Akkor a Rádió- és tv. Műszerész Szakiskola tanulóival vonult fel. A személyi vonatkozásokon túl ennek a felvételnek jelentősége számomra abban rejlik, hogy Tiziano Mária mennyibe vételéhez hasonlóan, a tüntetők egészen elragadtatva valami ismeretlen fényre emelik tekintetüket. 1956 szellemének ez a jelenet a legfelemelőbb dokumentuma, mert csodát keltő hitet sugároz.

Az 1937. december 24-én született Jánosi Antal „előéletéről” legalább ennyit okvetlen előre kellett bocsátani, már csak azért is, mert testmagassága mellett szerény megjelenésével tűnik fel leginkább. Szinte tüntetően leplezi, tulajdonképpen kicsoda ő, mintha attól tartana, kellő határozottsággal túlságosan kihívóan viselkedne. Lehetséges, akad, aki személyiségének ezt az ellentmondásosságát netán felrója neki, pedig éppenséggel nagyon is értékelhető, amikor valaki alkotóként nem a szájával, kérdésével, hanem művészetével hat és győzhet meg bárkit arról, hogy milyen jelentős személyiség rejlik benne, ami adott esetben filmjeiből ismerhető fel leginkább.

Gyorsan élő korunkban hiába sorolnánk fel, hány tv-filmben működött közre mint dramaturg, ill. forgatókönyvíró, ha nem ismerjük egyes alkotásait. Pedig hosszú a sor, 76-ot is kitesznek a dramatikus műsorok, nem is említve a sorozatokat. 27-ben számlálhatók össze a nem dramatikus tárgyúak.

Egészen az ő művészi alkatát tükrözi az a 46 kulturális portréfilm, amiknek éppen készülő terméke Jókai Annát és a kárpátaljai Füzesi Magdát örökíti meg. A lista áttekintése egyebek között arról tanúskodik, témaválasztásában mennyire egyetemes magyarságban tájékozódik, és túlsúlyban vannak a költők és képzőművészek, de a kulturális, kultúrtörténeti témák sem hiányzanak. Utóbbiak közül emeljük ki: Nagypénteki passió, A Feltámadott, Nemzeti ereklyénk: a Szent Jobb, Veszprém, Gizella királyné városa, „Boldog Várad”, Szent László városa stb. Költészeti, irodalmi téren 20. századi magyar személyiségek szerepelnek alkotásai között, nem feledkezve meg a képzőművészekről sem.

Jánosi Antal minden bizonnyal alkatából kifolyólag is állítja érdeklődése középpontjába az irodalmat. Nem véletlen ez, hiszen 1966-ban az Eötvös Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán magyar nyelv és irodalom szakán diplomázott. Ennek későbbi, pályaszerű lecsapódása a szenvedélynek is mondható kötődése az irodalomhoz. Úgy is fogalmazhatnánk: Jánosi Antal mint filmrendező lírai alkat. Mintegy maga elé tartva „ikonjait” lényegében költői szemmel vesz lencsevégre és szólaltat meg írókat, de főként költőket, akik feltétlen közel állnak hozzá, anélkül hogy megbolygatná kiszemelt „áldozatai” sajátságos, egyéni világát. Ez az adottság, ráérzés, rátapintás az, amin keresztül az egyes portrék hitelesek, eredeti mivoltukban jelennek meg a kiválasztott tárgyak és alanyok. Az már aztán Jánosi Antal művészetének külön hozama, hogy az ő egyéni stílusában, hangulatában mintázza meg a „modellt” és készít róla nem statikus, hanem eleven, lüktető személyiségeket, még akkor is, amikor akár karosszékből nyilatkoznak, vagy asztalnál ülve idézik önmagukat.

Mennyire beszédek már az egyes címek is: *„Szállj, ragyogj te mennyei fény”* (Gérecz Attila), *„Szél hozott és szél viz el”* (Szabó Lőrinc), *Szárnyak zenéje* (Nagy László), *A fény vándora* (Sulyok Vince), *Angyalok citeráján* (Dsida Jenő) stb. Mindamellet Jánosi mesterien bánik a színek, színárnyalatok több mint hangulatot teremtő változtatásával, egymásra hatásával, kifinomult ráérzéssel választja ki a zenei betéteket. Hangjukkal Csernák Jánost, mintegy tetőzésként Sinkovits Imrét, ill. fiát, Sinkovits-Vitay Andrászt szólaltatja meg az egyes költők tolmácsolására. Richard Wagnerre utalva a műfajok ötvöződéséből Jánosi Antalnak sikerült egyfajta Gesamtkunstwerk-et, összművészetet létrehoznia. Ezáltal minél inkább törekszik hitelességre, eredetiségre, annál inkább sikerül neki az átlényegülés: fizikai összetevőkből metafizikai magasságokat érintenie.

Dr. Deák Ernő